

INTERNET ÉS A KÖNYVTÁR

Mader Béla, mader@bibl.u-szeged.hu

József Attila Tudományegyetem, Egyetemi Könyvtára, Szeged

Abstract:

The Internet and the Library: this topic has been discussed by librarians, information officers since almost the beginning of providing Internet access in the libraries. Both in the western developed countries and in Hungary the basic human rights for freedom and the rights for free information are considered as fundamental principles when regulating Internet access in the libraries. In Hungary to fulfill the library tasks for providing the access to the global information sources requires a lot more developed and richer technical and infrastructural background and financing. The libraries in Hungary has to seek solutions to provide the Internet services of great library importance also in the situation of a transition period, when the possibilities are determined by economic difficulties.

1. A téma aktualitása

A legutóbbi időkben egy valamit is magára adó könyvtárfejlesztési terv vagy pályázat automatikusan tartalmazza az Internethez való hozzáférés biztosítását, mint egyik elérendő célt. Könyvtárba alig járó, de egyébként nagytudományú jóakarók (időnként pályázat elbírálók) ilyenkor megnyugodva sóhajtanak fel, lám támogatásukat nem adják hiába. Számítógép látványától rögtön feszengeni kezdők korral való haladásukat bizonyítandó nem mulasztják el udvariasan megérdeklődni: "és ugye nálatok van Internet?", igenlő válasz hallatán meglegedettnek látszanak, lám mégse vagyunk annyira lemaradva a világtól.

Ha valaki némi iróniát érezne ki a fentebbi megállapításokból, most aztán igazán téved. Mert azok úgy igazak, ahogy vannak: nagyon fontos az Internet hozzáférés biztosítása, nagyon jó, hogy az ilyen fejlesztést támogatják, s Internet tekintetében nem is vagyunk annyira lemaradva a világtól. Annyira nem, hogy szinte pontosan ugyanazon jelenségeket produkáljuk az Internet és a könyvtárak viszonyában, mint a világ általában. Ugyanis mi is sokat vitázunk, és lényegében mi is csak korlátozott hozzáférést biztosítunk (ha ez utóbbi nem is mindig a vitáink, hanem inkább szerényebb infrastruktúránk következménye is).

2. Jog vagy privilégium, szabadság vagy korlátozás

A viták erőteljesek mind a fejlettebbnek aposztrofált féltekén, mind pedig kicsiny, de fejlődő országunkban. A vitázók nem minden esetben ellenfelek, ott is és itt is számosan azért szólalnak meg, mert egy viszonylag szabályozatlan területen szabályozási, mihez tartási szempontokkal akarnak valamiféle közmegegyezéshez hozzájárulni. A nyugat-európai és amerikai viták attitűdje számunkra más jellegűnek tűnik, mint a hazaiaké. Az előbbieket sokkal inkább információpolitikai, emberi jogi problémákat feszegetnek, s bizonyos alapvető elvekben megegyezni látszanak. Az utóbbiak kiváltó oka is az információ szabadságában, az egyenlő esélyek biztosításának problémájában gyökerezik, azonban nálunk a vitákat hálózatfinanszírozási, hálózat-fejlettségi és eszköz-ellátottsági kérdések erősen színezik.

Minden hasonlat sántít, mégis mindenki él vele. Magunk sem vagyunk kivételek, amikor a hazai könyvtárak és az Internet (mint virtuális könyvtár) jelen viszonyát ahhoz a tradicionális viszonyhoz hasonlítjuk, amely nálunk könyvtár és információ(hordozó) között még ma is a legtöbb esetben a legjellemzőbb. A tradicionális könyvtár a maga zárt raktáraival, könyvtárosok által gondosan kiválogatott, ám minimális

mennyiségű referenz és olvasótermi állományával, jó színvonalon elkészített, de csak az információ forrás létezésének tényéről tájékoztató cédula- (vagy elektronikus) katalógusaival jól felismerhető, különböző (néha politikai) okokból nem vitatott privilégiumokat alakított ki és éltetett, eleve esélykülönbségeket produkált. Bár magától értetődőnek tűnik, a későbbi hasonlítás érdekében hangsúlyozom, hogy az információhoz, az eredeti dokumentumhoz jutáshoz kiváló privilégiuma volt (és van) magának a könyvtárosnak. E volt az, aki a szolgálati használatú katalógusok, zárt raktárak és sokféle okból tiltott anyagrészek ellenére általában hozzáfért ahhoz, amihez éppen akart. Hozzáférése eredményét az általa megítélt mélységben és minőségben továbbította a tényleges felhasználóhoz, amit némi eufémizmussal nevezhetünk éppen referenz könyvtárosi szelekciónak is. Ha visszaemlékezünk saját gyakorlatunkra, beismerhetjük, hogy szakmai segítőkészségünk nem csupán a szolgálat önzetlenségén, hanem a tájékoztatás objektív, politikai vagy éppen szubjektív korlátain is múlt.

A szabadpolcos könyvtár, a mindenhez hozzáférés biztosítása (s ez utóbbihoz a megfelelő társadalmi berendezkedés kialakulása) kezdett oldani az információ kötöttségeken: a könyvtár megszüntette zárt gyűjteményeit, bepillantást engedett más könyvtárak gyűjteményébe, s ahol ez fizikailag lehetséges volt, minél több dokumentumot helyezett a felhasználó keze ügyébe. Az új, nem hagyományos hordozók tömegesebb információit szintén igyekezett teríteni a széles felhasználói körben, olykor a könyvtár fizikai falain kívülre is (OPAC, CD-ROM hálózatban stb.). Az informálódási, hozzáférési privilégiumok könyvtáros és felhasználó között csökkentek, azonban a felhasználói körben két csoport biztonsággal felismerhető volt. Az egyik az információ lehetőségeket (könyvtári vagy más, de főleg külföldi forrásokból) ismerők, az azokkal való élelt követelők csoportja, belőlük "bennfentes" törzsközönség alakult ki. A másik csoport egyelőre a nagy többség, akiknek tömeges felvilágosítását a jelen könyvtára még elodázza, egyszerre jelentkező igényeik kielégítésének ugyanis sem tárgyi, sem személyi feltételei nincsenek meg.

A jóirányú fejlődésbe (az információ- és szakirodalomhiányos nagy többségből egyre többen kerültek át a törzsközönségbe) egyszerre belelépett az Internet, hogy bizonyos értelemben a tradicionális könyvtár és felhasználó viszonyt hozza vissza. Ha ugyanis az Internetet virtuális világkönyvtárnak fogjuk fel (s felfogható így is), akkor e könyvtár "állományához" hozzáférés jelenleg ugyanolyan privilégiumok kialakulását eredményezi, amelyek tűnőben voltak. Erősen érezhetővé válik a könyvtáros (information officer, navigator) privilégiuma, aki a megfelelő képességű terminál előtt ülve az Internet használat teljeskörű lehetőségével rendelkezik. Hát még a networker, aki mai státusában szinte az Interneten él. Eközben a virtuális világkönyvtár az átlag könyvtári felhasználó számára lényegében nem használható. Ha könyvtárosi közvetítéssel használja, joggal merül fel a kérdés, az informálódási szabadsága sérül-e, vagy ellenkezőleg, többletet kap, hiszen gyorsabban és irányítottan juthat el oda, ahova eljutni akart, s csupán az volt a hátránya, hogy nem állhatott meg közben a tájat nézegetni, sem a csábító mellékutcákba nem térhetett be.

3. Problémák és megoldási közelítések

Miután tünődéseinkben eddig elérkeztünk, két kérdés vetődhet fel a problémát figyelemmel kísérőben. Az egyik több szociológus egybehangzó állítása nyomán adódik. Ha ugyanis (szerintük) az ipari társadalom felváltó információ társadalom társadalmi paradigmaváltásként manifesztálódik, vajon mennyiben jogos régi könyvtári tradíciókat hasonlítás alapul venni? Sőt: lehet-e az új információ és hálózati szolgáltatásokra már-már klasszikus könyvtári beidegzettségeket alkalmazni? A másik kérdés pedig (akár az elsőtől függetlenül, akár azzal összefüggésben): a könyvtáraknak az Internettel van-e problémája, vagy általában az újszerű elektronikus és hálózati információszolgáltatásokkal?

4. A fejlettebb külföld és az Internet

A paradigmaváltás nem jelenti a régi modell minden szabályának megszüntét. Ezt látszik igazolni az ALA (American Library Association) tanácsának ez év eleji ajánlása, amely az amerikai könyvtári törvénynek új interpretációját adja az elektronikus hozzáférésekkel kapcsolatosan. A régi modell változatlanul élő elemeként abból indul ki, hogy a kifejezés szabadsága mint az autonóm személyiség alapja a legegységesebb emberi jog, s ez feltételezi a szólásszabadságot és az információhoz jutás szabadságát. Régi gyakorlati

tapasztalatok fogalmaztatják meg azokat az intéseket is, melyek szerint bár az elektronikus információforrásokkal kapcsolatban különböző jogi és biztonsági problémák merülhetnek fel, sem ezek, sem pedig a könyvtárak, könyvtárosok, rendszergazdák által felállított indokolatlan korlátozások nem szolgálhatnak ürügyül ahhoz, hogy a könyvtár megtagadja a felhasználótól az információhoz való hozzáférés lehetőségét. Ugyancsak klasszikus szabály továbbélése, hogy sem a könyvtár, sem a könyvtáros tartalmi okokból, vagy netán a könyvtáros ellenkező magánvéleményének következtében nem tagadható meg egyes információforrásokhoz való hozzájutás. Megjelenik az egyenlő esély elvének hangsúlyozása is: az elektronikus információknak és szolgáltatásoknak minden könyvtárhasználó által egyformán, könnyen és méltányosan elérhetőeknek kell lenniük.

Az ajánlás eddig felsorolt alapelemei első pillantásra azt a benyomást keltik, hogy a könyvtár akkor jár el helyesen, ha lényegében minden információforráshoz akadályok nélkül biztosítja az egyenlő hozzáférést a könyvtárat használó számára. Ilyenkor tanácsos visszaemlékezni az ajánlás bevezető megállapításaira. Ezek szerint minden könyvtárnak, amikor döntéseket hoz arról, hogy milyen módon kíván hozzáférést nyújtani az elektronikus információs forrásokhoz, figyelembe kell vennie küldetését, céljait, körülményeit, együttműködési kötelezettségeit, s az általa szolgált közösség tagjainak szükségleteit. Ez a szemlélet, amelynek következménye a későbbi szövegrészben a korlátozások fogalom indokolatlan jelzővel való kiegészítése is, azt mutatja, hogy a könyvtárak joggal dönthetnek a felemlített indokok alapján az elektronikus információforrásokhoz hozzáférés generális kérdéseiben, s az indokolt korlátozásokat meg is tehetik.

Az ALA egyetlen egyszer sem említi az Internet szót, egyértelmű azonban, hogy ajánlásának megszületése nemcsak magának az Internetnek terjedésével és fejlődésével, hanem a könyvtárak számára teremtett problémáival is szoros összefüggésben van.

Az amerikai és angol könyvtári, informatikai szakirodalom tanulmányozása arról győz meg, hogy az Internet által lehetővé tett információs és hálózati szolgáltatások és a könyvtár viszonyának problémái az ALA tanácsa által kibocsátott állásfoglalást kívánták meg, s főleg a public library-k számára szolgálnak figyelembe veendő útmutatásul. Elsősorban e könyvtártípus kérdéseit exponálják a könyvtári és informatikai folyóiratok szakírói is. Néhány konkrétumot érdemes felemlíteni ezek közül. Az egyik írás azt ajánlja, hogy a könyvtárak viseljenek gondot arra, hogy az Internet elérést lehetővé tevő nyilvános termináljaik számára sokkal differenciáltabb keresési felületeket biztosítsanak. Egy másik arra figyelmeztet, hogy a telnet opció lehetőségének megadása megnöveli annak az esélyét, hogy a gyakorlatlan könyvtári felhasználó indokolatlanul jusson be védett, korlátozott felhasználhatóságú területekre. Vannak akik arra hívják fel a figyelmet, hogy az elkövetkezendő tíz év alatt a könyvre orientált hagyományos könyvtár átadja a helyét az elektronikus könyvtárnak, az Internethez hozzáférés követelménye 2005-re minden egyes könyvtárhasználó által felmerül majd, miközben a könyvtáraknak nem lesz lehetőségük ennyi nyilvános terminált rendelkezésre bocsátani. Már felmerül egész lakóhelyi közösségek Internet oktatásának könyvtári szükségessége, amely végül is a könyvtár és a felhasználó között interaktív kapcsolatot is engedélyező közösségi hálózat kialakításához vezet. Egyes közkönyvtárak telefonon hívható, ingyenes Internet szolgáltatásként tervezik nyújtani a könyvtári adatbázisokat, akár több millió felhasználó számára. Két-három évvel ezelőtt még többen szóltak annak szükségességéről, hogy a könyvtáraknak az ingyenes vagy nagyon alacsony áru Internet hozzáférést kell lobbizniuk, ugyanis a könyvtárak kikerülésével az Internet értékei vesznének el. Egyes vélemények szerint az Internetnek, amely az USA-ban alapjában szövetségi alapokból fejlődik, alapjául kell szolgálnia egy nemzeti nyilvános számítástechnikai hálózatnak, amely minden amerikai számára az ingyenes információcseré lehetőségét adja meg. Természetesen nagy számban találkozunk könyvtári vonatkozásban is a pornográf, erőszakos elektronikus dokumentumokhoz való hozzájutás problémáival, a könyvtáros ilyen irányú ellenőrző tevékenységének szükségességével és ennek határaival is.

A vélemények között nem találunk olyat, amely arról akarna meggyőzni bárkit is, hogy ilyen vagy olyan okokból a könyvtárak általi Internet hozzáférés biztosítás elvileg helytelen, megoldása infrastrukturális okokból lehetetlen, vagy éppen felesleges luxus. Érdekes azonban, hogy míg az Internet használat széles területéről, előnyeiről és hátrányairól igen nagyszámú véleménynyilvánítás található, egyelőre váratnak magukra azok a

könyvtári szabályzatok, amelyek a könyvtári felhasználó számára tennék egyértelművé (a könyvtár szerinti) jogait és lehetőségeit. A szabályozás szerint marad a gyakorlat, amelyet a nyugati könyvtárakat látogató magyar is megfigyelhet: gazdagabb könyvtárakban terminálok sokaságait felvonultató különterem (cluster), ahol a felhasználó Interneten böngész, vagy éppen levelet ír, s ha fáradt, pasziánszozik; a kevésbé tehetősebbekben néhány dedikált terminál, amely (főleg public library esetén) tizenévesek által állandóan lefoglalt, s csak a legkritkább esetben látszik a monitoron az, hogy éppen valami szöveges információ lett volna a hozzáférés eredménye.

Ha nincs szabályozás a felhasználót illetően, annál inkább van a könyvtáros tekintetében. Számára útmutatások és szabályok sora határozza meg a viszonyt az Internettel. A szabályozási alapelv elfogadható: a könyvtáros hivatali idejében a munkakörének megfelelő arányban használhatja az Internetet, s veheti igénybe a szakmai tökéletesedéshez vezető továbbképzéseket is, miközben saját szabadidejében (elsősorban szintén szakmai épülésére) korlátlanul férhet hozzá az elektronikus szolgáltatásokhoz. Érthető a könyvtár azon törekvése is, hogy legalább saját munkatársai ne okozzanak hálózati galibákat, ne használják törvénytelen ill. meg nem engedett célra a könyvtár által ingyen kínált hálózati lehetőségeket. A szabályzatok rendkívül részletesek, még azt is megadják, hogy a saját neve alatt e-mailező könyvtáros véleménye mely esetben tekinthető a könyvtár hivatalos állásfoglalásának, s mikor nem. (Ez különben néhány hazai eset nyomán nem is annyira tűnik szörszálhasogatásnak).

Mindezek után megkockáztatjuk azt a feltételezést, hogy a nyugati féltekén az Internet és a könyvtár, talán helyesebben az elektronikus információkhoz és szolgáltatásokhoz való hozzáférés és a könyvtár viszonya az emberi jogok oldaláról megközelítve, finansiális összetevők által kevésbé befolyásolva rövidesen nyugvópontra jut, bár részleteket érintő viták mindig is lesznek.

5. Mi magyarok és problémáink

A hazai fejlődésnek az a jellemzője, hogy az elektronikus hálózati szolgáltatásokat fizikailag lehetővé tevő hálózat akadémiai fogantatású és rendeltetésű, a távolsági hálózati összeköttetéseket természetesen telekommunikációs társaságok biztosítják, a finanszírozást az akadémiai szféra esetében állami források állják. Erre a hálózatra természetesen rákapcsolódnak az akadémiai szféra intézményei, köztük a felsőoktatási könyvtárak, s a látszat az, hogy ezen intézmények ennek következtében "ingyen" részesülnek az elektronikus információforrások, természetesen az Internet által (is) nyújtottak hozzáféréséhez. Az ingyen kérdéséről olyan szép vita alakult ki újságokban, rádióban s e-mail listákon is, hogy ahhoz hozzátennivalóm igazán nincs annak érdekében, hogy azokat támogassam, akik szerint az akadémiai szféra a működést biztosító alapprotokollok megalkotásától a hálózat tartalmi megtöltéséig olyan szellemi értékeket helyezett a hálózatba, amelyek ezer éves használati díj elengedéssel sem rekompenzálhatók. Maradjunk a ténynél, aki a hálózaton van, az hozzáfér az Internethez, s aki akadémiai jelleggel, az "ingyen". Számos hazai vita e helyzetből eredeztetik, s a vitapartnerek nemritkán azonos oldalak képviselői.

A viták Magyarországon is az Internet elterjedésével sűrűsödtek, bár lényegük általában az elektronikus információkhoz és szolgáltatásokhoz való hálózati hozzáférések körülményeit illeti. Nem véletlen azonban könyvtári nézőpontból az Internet hangsúlyozása, hiszen nálunk a problémák kiváltó oka az, hogy az Interneten meglévő minden lehetőség kétségkívül nem követeli a könyvtári hozzáférés biztosítását, ami viszont megköveteli, az (néhány kereskedelmi célú nagy adatbázisszolgáltatás kivételével) jó minőségben és kellemes felületeken szinte kizárólag az Interneten érhető el.

A közelmúltban jelentős számban voltak hozzászólók a Katalist "könyvtár és Internet" vitájában, s az egyes könyvtárakon belül is megoszlanak látszanak a vélemények. Nézzünk meg néhány, a vitákat kiváltó alaphelyzetet. Először az akadémiai szférából. Az oktató, a kutató többnyire saját terminálján kommunikál a világgal, s (ha tudja) használja az Internetet, információt kutat, levelezik, ftp-zik, WWW-lapokat böngész. A hallgatók közül is egyre többen a hallgatói kabinetek termináljain, vagy a kollégiumokban tehetik ugyanezt. Ugyanők, ha intézményük könyvtárába bemennek, jelenleg nem csak hogy a másik alapkörnyezetükben

megszokott tevékenységeket nem folytathatják, hanem még azt sem, ami miatt tényleg érdemes volt a könyvtárba jönni, nem használhatják az Internetet tömegesen úgy, hogy közben könyvtári, információs jellegű képzést, segítséget kapnának éppen az információs bázisok használatában. Miért van ez így? Az ok nem elvi, ám kezdi felvenni az elvi megfogalmazottság látszatát. A kiindulópont rettentő egyszerű: az integrált automatizált rendszerre áttért könyvtár a most már terminálon dolgozni kényszerülő munkatársat sem, sem pedig a cédulakatalógus helyett az OPAC-ot nyűvő felhasználót nem képes kellő számú terminállal ellátni ill. nem tudja a tömeges felhasználáshoz a megfelelő sávszélességet garantálni. Márpedig a könyvtár azon fixa ideáját, hogy elsősorban saját állományáról kell tudnia tájékoztatni, sokáig nem lehet megszüntetni. E (finansziális okokból előidézett) helyzetben az Internetet (is) használó a mások elől teret és időt elvevő kártékony rovarként tűnik fel. Mellőzve most olyan eldönthetetlen kérdések eltevéését, hogy vajon mi az elsődleges, egy bugyutának lehetőséget adni, hogy egyetemi alapjegyzete raktári számát megtalálja, vagy egy zseninek bepillantást adni az Internet valamely adatbázisába, ahol egy tanulmány cím ihleti később Nobel-díjas felfedezésre, az Interneten szörfözgetni akaró praktikusán tényleg zavaró tényezőnek tűnik. Ezt erősítheti pl. egy ellenkező kiindulási feltételezés: tegyük fel, hogy az OPAC-ban az egyetemi jegyzetet kereső a zseni, az Internetet pedig egy bugyuta nyaggatja azon eredménnyel, hogy végül mindenhol beragad.

Ugyanakkor ez az alaphelyzet meg is fordítható, az oktató, kutató és hallgató, akinek naponta sok-sok órában saját lehetősége van levelezni, ftp-zni, akkor miért a könyvtárban kellene ezt, mint alapvető emberi jogot biztosítani? De újra megtekerhetjük: ha viszont az Internet információs forrásait használhatja, hogy van az, hogy a könyvtárban egyes esetekben pl. kiegészítőnek is felfogható tevékenységet (pl. ftp-zés, találatok e-mail hazaküldése s ezek tanulmányozása) szigorúan nem folytathat?

A következő bonyodalom okozója az akadémiai szféra könyvtárainak nem egyetemi, akadémiai polgár, ám nyilvános könyvtárként joggal és kötelezően fogadott használója. Őrá nem vonatkozik az akadémiaiak ingyenessége, tehát fizessen, ha a könyvtár használóinak Internet elérést is biztosít? Mennyit és kinek és miért? Ő is adófizető, ám ha erre tekintettel ingyenes számára is a szolgáltatás, ausztráliai nagynénikéjével nem a könyvtárból fog-e e-mailezni, vagy hogy még szörnyűbb gyanúsítással éljünk: napi több órai használattal nem gyűjt-e le magának olyan anyagokat, amelyekből később majd saját CD-jén kereskedelmi forgalomban terjesztett önálló produktumot csinál?

Folytathatjuk. Mit szól mindehhez a magánszektor kis Internet kávéháza, ahol a könyvtári ingyenség hiányában előbbi felhasználónk a tulajdonosnak befizetett pénzekért tudja csak mind a magasröptű tudományos tájékoztatást, mind a hasznosabb kereskedelmi lehetőséget eredményező kutakodást véghezvinni?

Következik a nem akadémiai szférába tartozó könyvtárak ügye, ami azonban egyszerűbb is lehet, mint az előbbieké. Itt ugyanis a közösség jobban és demokratikusabban döntheti el, hogy milyen szolgáltatásokat finanszíroz a saját pénzéből. Az állami finanszírozású országos könyvtárak sincsenek túl bonyolult helyzetben, követniük kellene ugyanis azt a nyugati példát, amely szerint azon könyvtárakban, amelyek fenntartása legnagyobb részben állami költségvetési forrásból történik, a nyilvános szolgáltatások ingyenesek. Itt a könyvtárak tudnak dönteni, mit vesznek meg, s mit szolgáltatnak, s ha az Internet hozzáférés kiadást jelent, eldönthető, hogy a kiadás megéri-e vagy sem, s milyen arányban terhelhető miatta a felhasználó. Számos részletkérdésekben problémáik azonban azonosak lesznek az akadémiai terület könyvtárai által jelzettekkel.

A könyvtár és Internet kérdésében is megfigyelhetők szélsőségesen eltérő álláspontok hazai könyvtári berkekben. Az egyik a szuperliberális, amely az Internetet és összes kapcsolódó szolgáltatását, úgy ahogy van a könyvtárba betérő bármely felhasználónak korlátlan időtartamban biztosítani tartja szükségesnek, mert az egyén alapvető jogai csak így nem sérülnek. A másik a szuperkonzervatív, amely az Internetet kitiltaná a könyvtárból.

6. Az átmenet időszaka s átmeneti megoldások

Véleményünk szerint a megoldás keresésének elvi oldalról kell kiindulnia, azonban a realitások teljes figyelembe vételével. A magunk részéről megfontolásnak ajánljuk azt az elvi megközelítést, amely szerint az Internet nem csupán tartalom, hanem egy technikai realitás is, ám a kettő elválaszthatatlan. Tartalmi szempontból az Internet nem virtuális világgönyvtár, hanem annál több. A virtuális világgönyvtár használatához, ami vitathatatlanul könyvtári feladat, kétségkívül az Internethez kell hozzáférést biztosítani a könyvtárban. De nem kell ahhoz a "többhöz", ami a világgönyvtári jelleg felül jellemzi. Ugyancsak nem szükséges az adott könyvtár küldetéséhez, céljához és körülményeihez nem elengedhetetlen "világgönyvtári" összetevőkhöz hozzáférés biztosítása sem, főleg addig míg az infrastrukturális háttér gyenge.

Alapelv tehát a könyvtárhasználók információ iránti jogainak teljes elismerése, s a könyvtár lehetőségei szerinti mértékben e joggal való élés biztosítása. Ezen alapelv alapján, a könyvtár mindenkori eszköz (és általában pénzügyi) lehetőségeihez alkalmazkodva, az adott könyvtár döntsön az Internet olyan információforrásainak használatáról, amelyekhez a hozzáférést rendszeresen, jó minőségben és a könyvtár felhasználói számára korlátozás nélkül tudja biztosítani. Ennek technikai feltételei adottak, s a feladat a könyvtári tájékoztató, networker számára is csábító, új és új minél hasznosabb utakat kijelölve biztonságos és értékes információforrásokat tárni a felhasználó elé.

Természetesen felmerülnek más megoldási javaslatok is. Ezek közös jellemzője, hogy a teljes Internet hozzáférés biztosításának alapelveiből indulnak ki (így vitán felül nem sérül a szabadságjogok és az egyenlőség elve), ám a jelen technikai, pénzügyi feltételek következtében a felhasználót más oldalról többszörösen is korlátoznák. Ilyen korlátok a maximum 10 vagy 15 perces egyéni használat, a prioritások bevezetése (a közvetlen könyvtári tájékoztató prioritása az Internet tájékoztató felett), a kapcsolódó szolgáltatások holt időben (amikor éppen senki más nem használja az adott terminált) való engedélyezése, kis számú dedikált terminál rendelkezésre bocsátása stb.

Az információs forrásokhoz és hálózati szolgáltatásokhoz való egyenlő esélyű könyvtári hozzáférés alapelveinek beteljesedése akkor következhet be, ha az adott könyvtár eléri azt az infrastrukturális fejlettséget, amikor felhasználói számára a kellő számú, az elektronikus világ minden zugához elvezető eszközparkot tud rendelkezésre bocsátani és a hálózati költségek finanszírozása sem lesz probléma. Ebben az esetben az ALA azon ajánlása már Magyarországon is figyelembe vehető lenne, miszerint korántsem ugyanaz a globális információforrásokhoz való hozzáférés biztosítása, mint pl. a dokumentumok közötti válogatás, s az elektronikus információk pontossága és eredetisége számos speciális problémát vethet fel. Ennek következtében egy elektronikus úton lekért anyag tartalma esetleg nem fog megfelelni a könyvtár gyűjtőkörének, válogatási elveinek. De még ebben az esetben is a felhasználóra kell bízni, hogy a maga számára mit tart megfelelőnek.

Ettől még kissé távol vagyunk, s mai helyzetet átmenetnek tekintve, nem is vagyunk képesek alkalmazására. Arra azonban igen, hogy már a jelenben az optimális megoldás irányába mozduljunk el elvek és gyakorlat közelítésével.

Felhasznált irodalom

1. Anthes, Gary H.: *Tlenet users warned of hazards: if public access isn't secure, users could break into restricted areas.* = *Computerworld*, 1995. vol. 29. n.43. 70. p.
2. Berry, John N.: *Policy, politics, and the Internet: a political problem that calls for reason, not rhetoric.* = *Library Journal*, 1996, vol. 121. n.6. 6. p.
3. Cisler, Steve: *Promoting the Internet in your library.* = *Library Journal*, 1995. vol. 120. n.11. 26-27. p.
4. Cisler, Steve: *Spicing up the public access menu (libraries' public access stations).* = *Library Journal*, 1996. vol. n.1. 28-29. p.
5. *Fair Use in the Electronic Age: Serving the Public Interest.* Ford. Drótos László. Forrás: MEK (Magyar Elektronikus Könyvtár)

6. *(A könyvtár és az Internet) Drótos László, Horváth Péter, Kokas Károly, Farkas Éva, Bakonyi Géza, Zimányi Magdolna, Rónai Iván megjegyzései, vitái, hozzászólásai = Katalist levelezőlista*
7. *Lago, Karen Nadder: The Internet and the public library: practical and political realities. = Computers in Libraries, 1993. vol. 13. n9. 65-71. p.*
8. *Mitchell, Maurice: The National Information Infrastructure: implications for libraries. = Computers in Libraries, 1993. vol. 13. n10. 53-57. p.*
9. *Morgenstern, David: Maryland to offer free hookup to the Internet. = MacWEEK, 1994. vol. 8. n.28. 12. p.*
10. *New Interpretation of the Library Bill of Rights on Electronic Access. Ford. Drótos László. Forrás: MEK (Magyar Elektronikus Könyvtár)*
11. *Queens Borough Public Library. Internet Policy. (Forrása: <http://www.intac.com/kgs/freedom/qpoll.html>)*
12. *Quint, Barbara: The end of an era. = Wilson Library Bulletin, 1995. vol. 69. n.6. 57-58. p.*
13. *Ratzan, Lee: Academic power. = Wilson Library Bulletin, 1994. vol. 69. n.1. 72-75. p.*
14. *Saunders, Laverna: Internet librarian. = Computers in Libraries, 1995. vol. 15. n.8. 37. p.*
15. *Internet Policies of the Library of Congress (Forrása: <http://lcweb.loc.gov>)*
16. *Tenopir, Carol: Internet issues in reference. = Library Journal, 1995. vol. 120. n.16. 28-29. p.*